

Historie biatlonu

Není mnoho sportů, u jejichž vývoje by byly tak výrazné české stopy. U biatlonu však můžeme tvrdit, že by bez českých funkcionářů nebyl tam, kde je teď. Historie tohoto dnes tak populárního sportu však začíná mnohem dřív. Ještě v dobách, kdy lov zvěře byl jediným způsobem, jak přežít.

Vše začalo lovem

Kořeny biatlonu lze hledat ve Skandinávii či ve Finsku. Už jeskynní malby v Norsku staré zhruba 5000 let ukazují dva muže, kteří na lyžích pronásledují zvěře. Právě lov můžeme brát za základ kombinace lyží a zbraní.

Od lovu nebylo daleko k boji. Třeba norští domorodci se umně bránili na lyžích vpádu dánských Vikingů. Ve středověku zase byly lyžařské pluky nedílnou součástí armád ve Skandinávii či Rusku.

První závod a klub

O biatlonu jako sportu však můžeme hovořit až v 18. století. Tehdy patřila střelba na lyžích zvláště v severských zemích k nejdůležitějším vojenským sportům. A tak se stalo, že si to v roce 1767 mezi sebou rozdali vojáci, kteří střežili norskou-švédskou hranici. Šlo o historicky první závod.

Další století přineslo založení prvního biatlonového oddílu. A kde jinde než v Norsku. Klub zvaný Trysil Rifle and Ski Club měl především podpořit národní obranu.

Vojenské hlídky

Výraznější rozmach biatlonu přinesla až první polovina 20. století. Údaj z roku 1919 říká, že se ve Finsku každoročně účastnilo závodů až 2000 mužů. Velký průlom přišel v roce 1924, kdy se při Týdnu zimních sportů v Chamonix konal i závod vojenských hlídek. Vyhráli ho Švýcaři, ale dobře si vedla i čtvrtá čtveřice Československa.

Závody v Chamonix byly zpětně uznány jako premiérové Zimní olympijské hry, ale hlídkám zůstal status ukázkového sportu. V této exhibiční formě se jelo i na hrách v letech 1928, 1936 a 1948. Mezi roky 1930 a 1941 se konalo rovněž Mistrovství světa. Šlo tedy o zlatý věk vojenských hlídek.

A o co vůbec v této disciplíně šlo? Čtyři muži se společně vydali na trať dlouhou 25 až 30 kilometrů. V půli je prověřila střelba vleže. Za každou trefu svému týmu odečetli 30 vteřin.



Foto: Vojenská hlídka v roce 1932 (© Bundesarchiv, pod licencí BY-SA)

Zavedení názvu biatlon

Vývoj pak byl zbrzděn antimilitaristickou náladou po skončení druhé světové války. Závod vojenských hlídek byl vyškrtnut z programu zimních olympijských her. Činovníkům vadil například fakt, že se jednalo čistě o sport pro vojáky. To se však záhy změnilo.

Během Zimních olympijských her 1948 se kromě hlídek mezi ukázkové sporty zařadil i zimní pětiboj. Skládal se z parkuru, šermu, střelby, běhu na lyžích a sjezdu na lyžích. Ve stejném roce vznikla Mezinárodní unie moderního pětiboje (UIPM), pod kterou spadala i kombinace běhu na lyžích a střelby. Na návrh švédského generálního sekretáře Svena Thofelta se konečně začalo užívat označení biatlon.

Základ dnešního biatlonu

Další události měly velmi rychlý spád. V roce 1954 uznal Mezinárodní olympijský výbor biatlon jako samostatný sport, aby z něj o rok později udělal olympijský sport. Zároveň byl představen koncept moderního biatlonu a v roce 1956 byla přijata i pravidla.

V tehdejší době však šlo o docela odlišný sport, než na který jsme zvyklí dnes. Střílely se čtyři položky s velkorážnou puškou. Na 20 kilometrové trati na závodníky nejprve čekaly střelby vestoje na vzdálenosti 250, 200 a 150 metrů. Závěrečná střelbě probíhala vleže na vzdálenost 100 metrů. Za chybu se počítaly rovné dvě minuty.

Olympijská premiéra

Ještě před olympijskou premiérou si biatlon odbyl premiérové Mistrovství světa. Konalo se v roce 1958 v rakouském Saafeldenu a vládli mu Švédové. V individuálním závodě

triumfoval Adolf Wiklund před Ollem Gunneriussonem. Společně byli součástí i vítězného družstva. Celkově se šampionátu účastnilo 25 sportovců ze 7 zemí.

Olympijský debut biatlonu přišel v americkém Squaw Valley v roce 1960. A opět se radovalo Švédsko, když zvítězil Klas Lestander. Počet zúčastněných zemí poskočit na číslo 9, závodníků bylo 30.



Foto: Klas Lestander ve Squaw Valley 1960 (© svd.se)

První závod v Československu

Pozadu za světem nezůstávalo ani Československo. Od roku 1956 se připravovali biatlonisté pod hlavičkou Dukly Liberec a o pět let později vznikl i konkurenční oddíl Rudá Hvězda Harrachov. Mezitím se v roce 1960 v oblasti Pradědu uskutečnil první biatlonový závod na českém území. V konkurenci 27 borců ho vyhrál Arnošt Filla před pořadatelem Zdeňkem Kašperem.

Českoslovenští reprezentanti se postupně chystali ke vstupu na mezinárodní scénu. A povedlo se to v roce 1965. Na Mistrovství světa do norského Elverumu odcestovala pětice Josef Krupka, Egon Hofmann, Ladislav Žižka, Pavel Ploc a Ladislav Mundil. Vedl je trenér Miloslav Weber.

Představení štafety

Rok 1966 přinesl několik úprav pravidel. Začalo se střílet na jednotnou vzdálenost 150 metrů a kromě dvouminutové penalizace za netrefení terče se začaly odečítat i minuty. Tento trest postihl ty, kteří trefili vnější kruh terče. Součástí Mistrovství světa v Garmisch-Partenkirchenu byla nově štafeta.

Dva důležité milníky přišly i v roce 1967. Tím jasně patrným bylo premiérové Mistrovství světa juniorů v Altenbergu. Méně nápadné byly události v Československu, jejich důležitost ale ukázal čas. Na republikových závodech se totiž začalo střílet s malorážkou.

Štafeta se po mistrovství světa probíla záhy i do olympijského programu. Závodilo se v ní v Grenoblu 1968. Tyhle hry byly zároveň premiérou pro československé biatlonisty. A Pavel Ploc ji podtrhl velmi solidním 15. místem.

Přechod k malorážce

Třetí disciplínou zařazenou do programu Mistrovství světa se v roce 1974 v Minsku stal sprint. Další velká změna byla odhlasována v roce 1976. Až na třetí pokus prošla pro dnešní biatlon naprosto klíčová změna – zavedení střelby z malorážky.

Za prosazením zbraní menšího kalibru stál český funkcionář Zdeněk Kašper. Velkorážné pušky byly nebezpečné a bylo pro ně málo střelnic. Přesto o této změně dlouho čelní představitelé biatlonu nechtěli slyšet. Správnost změny se však začala záhy ukazovat, třeba na nárustu účastníků velkých akcí.

Start Světového poháru

S malorážkami na vzdálenost 50 metrů se začalo střílet v roce 1978. Přesně v době, kdy odstartoval vůbec první ročník Světového poháru. Premiérovým vítězem se v Ruhpoldingu stal východoněmecký reprezentant Klaus Siebert. Čechoslovák Miroslav Soviš dosáhl na 6. místo. V celkovém hodnocení Sieberta předstihl krajan Frank Ullrich.

K úvodní sezóně se vážou ještě dvě zajímavosti. Za chybu se vytrvalostním závodem udělovala už jen minutová penalizace a během Mistrovství světa v Hochfilzenu byly poprvé v akci mechanické terče.

Se startem Světového poháru se začala posilovat i pozice československého biatlonu. Druhá sezóna dokonce odstartovala v Jáchymově.



Foto: Klaus Siebert a Frank Ullrich (© Bundesarchiv, pod licencií BY-SA)

Biatlon i pro ženy

Začátkem 80. let se opět důrazně hlásí o slovo Zdeněk Kašper. Po prosazení malorážek se nyní zasazuje o zavedení závodů i pro ženy. A symbolicky to byl právě Jáchymov, který v roce 1981 hostil první mezinárodní klání žen.

Ženy se svého Mistrovství světa dočkaly v roce 1984. Královnou dění v Chamonix se stala se třemi zlatými medailemi sovětská biatlonistka Venera Černyšovová. Na olympijskou premiéru se něžné pohlaví muselo počkat až do roku 1992. A i tady se dočkal premiérové vítězky v podobě Anfisy Rezcovové Sovětský svaz. Uspěla i pátá ve sprintu Jiřina Pelcová.

Mezitím prodělával biatlon další důležité změny. Na Mistrovství světa v roce 1986 byly představeny elektronické terče. O tři roky později ve Feistritzu poprvé bojují muži a ženy o světové medaile na jednom místě. Zároveň se premiérově koná i samostatné Mistrovství světa juniorů a to už i za účasti juniorek. Od roku 1988 je biatlon paralympijským sportem.



Foto: Mechanické terče na ZOH 1980 (Autor: Dr. John Kelley)

Zrod IBU

Rostoucí popularita biatlonu vede k odtržení od mateřské federace UIPMB a k zavedení vlastní organizace. V Londýně tak 2. července 1993 vzniká Mezinárodní biatlonová unie (IBU). První a dosud platným prezidentem se stává Nor Anders Besseberg.

Dlouho na sebe nenechá čekat první kongres nově založené IBU. Koná se v roce 1994 v Salcburku, dnešním sídle světového biatlonu. Premiéru ve stejném roce slaví i Mistrovství Evropy. V roce 1996 rozšiřuje portfolio akcí také Mistrovství světa v letním biatlonu.

Nové disciplíny

IBU je aktivní i při zavádění nových disciplín. Pro sezónu 1996/1997 je zaveden stíhací závod, který se rovnou řadí do programu Mistrovství světa. Stejnou cestou projde o dva roky později hromadný start. Obě disciplíny se stanou součástí olympijských her v letech 2002, resp. 2006.

Na začátku 21. století sehrál biatlon významnou roli v zavádění smíšených soutěží. V sezóně 2004/2005 si odbyla úspěšnou premiéru ve Světovém poháru smíšená štafeta. Řádného zařazení do programu mistrovství světa se dočkala v roce 2007, olympijská premiéra přišla v Soči 2014.

Zatím poslední zavedenou disciplínou je závod smíšených dvojic. Ve Světovém poháru se objevil poprvé v ročníku 2014/2015. Již bylo oznámeno, že se tato disciplína pojede v rámci Mistrovství světa 2019.